

PAG. 3: **KARTONNEN BOUWPAKETTEN**

HIERBOVEN EEN MODEL VAN SCALESCENES

PAG. 5: **PRUISISCHE T3**

PAG. 10: **OOIEVAARSPAAL** IN TT

PAG. 12: SIP HARTMAN: **ROKAL BR 89'EN**

PAG. 16: **TT-NIEUWS**

PAG. 18: **OMBOUW NAAR SOUND VAN TILIG BR 215/218**

**LET OP: AGENDA LEDENVERGADERING
OP ACHTERZIJDE OMSLAG!!!**

COLOFON

Redactieadres

Hoefslag 38, 3151GM Hoek van Holland

Redactie

Kees van Gelder

kees@studioyellow.nl

Claudius Teijgeler

ttn.redactie@gmail.com

David Schiebaan

dw.schiebaan@hccnet.nl

BESTUUR

Voorzitter (interim)

Claudius Teijgeler

ttn.voorzitter@gmail.com

Secretaris

Michael Bonne

ttn.secretaris@gmail.com

Penningmeester

Jan Oostdijk

ttn.penningmeester@gmail.com

Algemeen e-mailadres TTN

ttn.secretaris@gmail.com.

Kamer van Koophandel

TTNederland is ingeschreven bij de

Kamer van Koophandel te Eindhoven

onder nummer 40238175.

Contributie

Bedraagt € 40 per verenigingsjaar (sept. t/m

aug.), over te maken op rekeningnummer

NL76 INGB 0005 5177 58 t.n.v. TTNederland.

BIC: INGBNL2A

IBAN: NL76 INGB 0005 5177 58

Nieuwsbrief en Kontakt digitaal

Wilt u onze nieuwsbrief en Kontakt digitaal ont-

vangen waarmee u de vereniging ook nog kosten

laat besparen, geef dan uw e-mail adres op aan de

secretaris:ttn.secretaris@gmail.com

Technische commissie

Vacant

ROKAL

Sip Hartman

De Mars 31, 8101 GS Raalte

0572-353253, rokal@home.nl

Website

www.ttnederland.nl

E-mail redactie

Redactionele stukken inclusief foto's en/of

tekeningen tot maximaal 25 MB kunt u

versturen naar: ttn.redactie@gmail.com, dit kan ook

via wetransfer.com

© COPYRIGHT

Niets uit deze uitgave mag worden verveel-

voudigd en/of openbaar gemaakt door middel van

druk, fotokopie, microfilm of welke andere

wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke

toestemming van Modelspoorvereniging

TTNederland.

Vormgeving Kontakt

Kees van Gelder

Van bestuur en redactie

Het septembernummer van Kontakt, nummer 168, ligt weer voor u. Vergezeld met het verzoek om uw contributie voor 2021-2022 te betalen, maar ook met de uitnodiging en agenda voor de algemene ledenvergadering van zaterdag 2 oktober. Ja, er zijn bestuursverkiezingen, maar u hoeft niet weg te blijven uit angst om in het bestuur terecht te komen. Michael Bonne stelt zich herkiesbaar. Voorafgaande aan de ledenvergadering hebben we op deze dag ook onze regiobijeenkomst.

Wilt u wat laten zien of verkopen, neem het mee. Dus, wat let u om af te reizen naar Apeldoorn. Volgend jaar, 28 maart 2022, bestaat de vereniging 40 jaar.

Daar willen we natuurlijk aandacht aan schenken.

Heeft u ideeën? Laat het ons weten.

Covid 19 en ledenvergadering en regio

Het is en blijft natuurlijk spannend. Kunnen we nog bij elkaar komen? Er zit natuurlijk wat tijd tussen het inleveren van de artikelen bij Kees van Gelder en het moment dat het blad bij u in de brievenbus ploft. Staat u op de mailinglijst van de digitale nieuwsbrief, dan houden we u op de hoogte van eventuele wijzigingen. Krijgt u de nieuwsbrief niet, meldt u dan aan bij de secretaris.

Op de website zullen we eveneens wijzigingen vermelden. U kunt natuurlijk ook een van de bestuursleden bellen om te vragen of de ledenvergadering en de regio doorgaan.

Vooralsnog bent u welkom wanneer u geen Covid-klachten heeft.

In dit nummer natuurlijk weer en aantal artikelen die u hopelijk inspireren om met uw hobby aan de slag te gaan. Sluiting kopij nummer 169, het winter nummer, is 31 oktober 2021.

Namens de redactie en het bestuur veel leesplezier.

Zomerpuzzel

Helaas heeft de redactie nog geen oplossingen binnen gekregen van de zomerpuzzel. Kontakt 167 blz 10 en 11. Weet u de foto's niet allemaal te plaatsen, lever dan in wat u wel denkt te weten. Mocht niemand 7 antwoorden goed hebben, dan verloten we de prijs, het pas uitgekomen boek: **Stoom bij de NS in de jaren dertig**, onder alle inzenders. Het boek is beschikbaar gesteld door WBooks.

De BR 89.0

Claudius Teijgeler

Misschien was het wel uw eerste modellocomotief, de BR 89.0, een drieassige goederenlocomotief van de Deutsche Reichsbahn. In model zijn er heel veel geproduceerd, alleen al voor Märklin wordt 5 miljoen exemplaren vermeld. De firma Märklin is zo gezien de hoofdleverancier, maar in TT mogen de diverse versies van ROKAL zeker niet ontbreken. Van deze standaardlocomotief worden er in het echt maar 10 gebouwd, zes stuks in 1934 en 4 stuks in 1938. De nummering loopt dan ook van BR 89.001 tot BR 89.010.

Deze nummers behoorden eerder toe aan de Pruisische T8, maar van deze locomotieven was in 1934 geen enkele locomotief meer in het bestand van de Deutsche Reichsbahn aanwezig, waardoor de nummers opnieuw konden worden gebruikt. Ondanks de kleine serie waren er toch wat verschillen. De eerste drie locomotieven waren natte stoommachines. De stoom die de cilinders in beweging zet, bevat nog druppeltjes water (net zoals de stoom bij uw fluitketel). De overige ze-

ven waren hete stoommachines, de stoom bevatte geen druppeltjes en was verder kleurloos.

In 1944 bevonden de BR 89 001, 004, 006, 007 en 010 zich in het Duits Lissa (nu Leśnica) in Selezië. Vanaf mei 1945 behoort dit gebied weer tot Polen. Alle eerder genoemde locomotieven kwamen als type TKh5 in dienst bij de PKP. Later werden ook de BR 89 002, 003 en 009 op bevel van de Sovjet Unie overgedragen aan de PKP. Alleen de BR 89 005 en BR 89 008 kwamen in dienst bij de DR. De BR 89 008 werd in 1968 als laatste buiten dienst gesteld, maar is wel voor het nageslacht bewaard gebleven. Let op, er is nooit een BR 89.0 in dienst geweest bij de Deutsche Bundesbahn. In model (H0) heeft men er wel een rommeltje van gemaakt, daar zien we namelijk wel de BR 89.0 in dienst van de DB en ook nummers hoger dan 10 komen voor.

De BR 89 008 op 29-09-2007 in het Eisenbahn und Technikmuseum te Schwerin (Maik Nevermann)

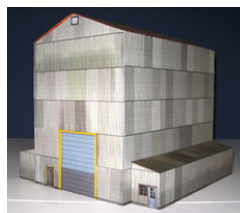
Zelf kartonnen bouwpakketten maken

David Schiebaan

De papieren en kartonnen bouwpakketten zijn tegenwoordig een stuk geavanceerder dan 30 jaar geleden. Met de huidige digitale technieken kun je ze zelfs zelf maken. Het enige dat je daarvoor nodig hebt is een computer, de juiste software en een printer. Wil je ze niet helemaal zelf maken, is er een andere oplossing. Er zijn voldoende bedrijven die de tekeningen voor je maken, die je dan kunt downloaden en afdrukken op je eigen printer. Schrik niet als er geen TT bij staat, want je kunt tekeningen altijd verkleinen tijdens het afdrukken of in een tekenpakket. Sommige tekeningen zijn gratis, maar voor de meeste moet je betalen. Ik ga hier niet uitleggen hoe je een bouwpakket maakt en/of bouwt, maar ik stuur je in de richting van bedrijven die dit soort tekeningen leveren.

CLEVER MODELS LLC (<http://clevermodels.squarespace.com/>)

Clever Models is een Amerikaans bedrijf dat een aantal gratis modellen en een groot aantal betaalde modellen levert. Natuurlijk zijn de modellen naar Amerikaans voorbeeld gemaakt en is de website in het Engels, maar dat mag de pret niet drukken. Ze hebben de nodige documenten die uitleggen hoe je een bouwpakket kunt bouwen, dus best wel een complete website al is die niet overal even handig opgezet.

Modelbuildings.org (<https://www.modelbuildings.org/>)

Ook deze maker van tekeningen is van Amerikaanse origine, waardoor de gebouwen vooral op die streek zijn georiënteerd. De website is in het Engels en voorzien van goede instructies en instructievideo's. Er is voorzien in een gratis download van een gebouw om het te proberen, dus een complete website.

3dk (<https://www.3dk.ca/>)

Een maker van modellen naar Brits voorbeeld. Deze heeft informatieve pagina's over hoe te tekeningen te gebruiken inclusief het omzetten naar een andere schaal al mist TT hier. Gelukkig kun je die zelf omrekenen. Uiteraard is de website in het Engels en kun je een gratis model downloaden voor het proberen.

Railwayscenics (<https://www.railwayscenics.com/>)

Railwayscenics is een wat meer omvattende winkel dan alleen voor tekeningen. Zij leveren allerhande materialen voor modelbouw, van elektronica tot onderdelen voor modulebakken, gereedschappen enz. Zij hebben een kleine collectie gebouwen naar Engels voorbeeld, maar wel een grote reeks muurplaten van verschillende origine. De website is in het Engels en je kunt er een gratis gebouw downloaden, maar de gebruiksaanwijzingen zijn zeer summier. Die kun je beter op een van de andere websites bekijken en eventueel downloaden.

scalescenes (<https://scalescenes.com/>)

Scalescenes is de meest uitgebreide website voor tekeningen. Ze hebben van alles, gebouwen, muurplaten, interieurs enz. Op de foto's afgaande zien ze er erg goed uit en daarmee bedoel ik ook realistisch. Doordat het een Engelse bedrijf is, zijn de modellen naar Engels voorbeeld en is de website in het Engels. Er zijn drie gratis downloads en voldoende informatie over het bouwen en verwerken van de modellen.

Smart Models (<https://www.smartmodels.co.uk/>)

Smart Models is net als Railwayscenics een winkel die meer doet dan alleen tekeningen maken. Zij hebben ook 3D-printing- en gietharsproducten in hun assortiment. Het aantal tekeningen is behoorlijk uitgebreid en niet alleen op gebouwen geënt, maar omvat tevens muurplaten end. De website is in het Engels en bevat hulp voor het afdrucken, in een ander formaat afdrucken en het bouwen. Je kunt er een gratis gebouw downloaden voor het uitproberen.

Schaalbouw (<https://www.schaalbouw.nl/>)

Als laatste een Nederlandse website van een hobbyist met een aantal tekeningen en veel tips en trucs voor de bouw. De meeste tekeningen zijn gratis en naar Nederlands voorbeeld. Proberen maar, zou ik zeggen.

Regio Apeldoorn, 2 oktober 2021

Wanneer het na de zomer goed blijft gaan met betrekking tot COVID 19, kunnen we de draad weer oppakken met onze activiteiten. Als eerste beginnen we op zaterdag 2 oktober van 10 tot 17 uur met de gecombineerde TTN-Regio en de algemene ledenvergadering (vanaf 14.00 uur) in wijkcentrum “De Groene Hoven” te Apeldoorn. Het wijkgebouw is gelegen aan de Koninginnenlaan 280, 7315 EE in Apeldoorn. Het is een rustige locatie en er is voldoende parkeergelegenheid in de directe omgeving van het wijkcentrum. Heeft u wat te verkopen, iets te ruilen of weg te geven: neem het mee. Wanneer u wat wilt laten zien, schroom niet om het mee te nemen. Misschien heeft u wel een kleine TT-baan die u kunt meenemen.

Wat u wel zelf moet meenemen is een lunch, het bestuur zorgt alleen voor koffie, thee, frisdrank en wat versnaperingen. In het gebouw zelf is deze dag geen catering aanwezig.

De Pruisische T3

Claudius Teijgeler

Het was wel een beetje teveel van het goede, de BR 80 en BR 89 behandelen in dit nummer. Zelfs als we ons beperken tot de in TT bekende exemplaren. De BR 80 komt daarom later aan de beurt. Alle tenderlocomotieven met drie gekoppelde assen zonder loopas, zoals de T3, worden in 1925 door de Deutschen Reichseisenbahnen ondergebracht in de Baureihe 89. De locomotieven van het type T3 van de Preußische Staatseisenbahnen worden ondergebracht in de deelserie BR 89⁷⁰⁻⁷⁵ beginnend met het nummer 7001. Voor ons TT'ers is ook de BR 89 001-010 van belang. In een ander artikel gaan we hier op in.

Eerst de BR 89⁷⁰⁻⁷⁵, de Pruisische T3. Op een gegeven moment voldeden de tweeassige tenderlocomotieven niet meer op de Pruisische zijlijnen. Daarom ontwierp Henschel in 1879 een nieuwe drieassige tenderlocomotief (T3). Het eerste exemplaar werd in 1882 geleverd. Naast Henschel waren er nog een aantal fabrikanten bij de bouw betrokken met de onvermijdelijke verschillen ten opzichte van het allereerste exemplaar. De T3 was robuust en onderhoudsvriendelijk. Vanaf 1882 tot 1910 worden er van het type M 111-4 e (het interne typenummer) ruim 1300 gebouwd met de opmerking dat er na 1905 nog maar vijf exemplaren worden gebouwd. Aan de Pruisische Staatsspoorwegen worden 1263 locomotieven geleverd. Daarnaast worden er nog 52 locomotieven geleverd van het type M 111-4 p. Bij deze uitvoering is het frame en de lengte over de buffers iets langer en ligt de ketel iets hoger waardoor het vermogen

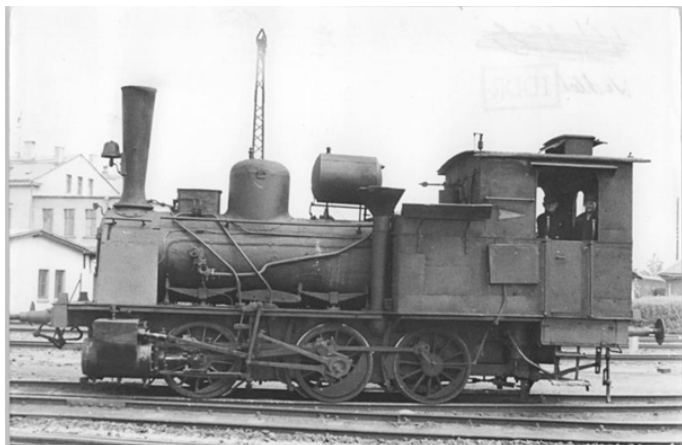
toenam. De maximum snelheid bleef gelijk, namelijk 40 km/u. De T3 was aan te treffen in zowel personen-, goederen- of gemengde treinen. De T3 bleek voor rangeerwerk op haventerreinen of spooreplacements uitermate geschikt te zijn. Opvallend bij de T3 is dat de kolenvoorraad zich links en rechts voor het machinistenhuis bevindt, soms met een extra opbouw om de kolenvoorraad te vergroten. De T3 werd ook aan diverse Privatbahnen geleverd.

Afbeelding 1. Hugh Liewelyn Heilbron

Aangezien de T3 in de jaren 1882-1910 werd gebouwd, dat is ruim 25 jaar en dus een lange periode in de geschiedenis van de technologie, was het geen wonder dat er van tijd tot tijd iets aan het ontwerp veranderde. Toch heeft de T3 daar nooit zijn karakter door verloren.

Een ander type rem, een beetje meer kolen of wateropslag, verlichting op gas of aardolie, een iets naar binnen hellende achterste cabinewand en vanaf 1897/1898 een rechte achterwand, een

Bundesarchiv, Bild 183-15765-0008
Foto: Schmidtke / August 1952 ca.

Afbeelding 2. De T3 in de DDR-tijd, 1952

iets hogere ketel, het is niet wereldschokkend. Een aantal locomotieven worden rechtstreeks aan het buitenland verkocht en natuurlijk worden er na de Tweede Wereldoorlog een aantal locomotieven aangewezen als schadevergoeding aan diverse spoorwegmaatschappijen. Dus niet alleen in Duitsland, maar ook daar buiten is de T3 te zien.

Zelfs nu nog kunt u de T3 in levende lijven aanschouwen. Bij de Museum Buurtspoorweg te Haaksbergen vinden we de Hannover 1702, later (1920) vernummerd in Hannover 6103 en nu met het fantasienummer BR 89 7720. Het fantasienummer is het gevolg van de verkoop van de loc in 1920 aan “Kaliwerk Empelde” om daar rangeerdiensten uit te voeren. Vanaf 1948 tot 1973 heeft ze dienst gedaan bij Kaliwerk Sigmundshall en via de Eisenbahn Kurier is ze in 1975 bij de MBS terecht gekomen. Dus nooit in dienst van de DRG, DB of DR geweest. Daarnaast zijn de 6236, 7159, 7296, 7462, 7511, 7513, 7531 en een locomotief nr 16 die nooit ingedeeld is bij de DRG nog te zien, waarvan sommige bedrijfsvaardig zijn.

Wat let u om een T3 in TT aan te schaffen, vanaf

tijdperk 1 tot nu inzetbaar. Voordat we kijken naar het aanbod in TT, eerst iets over het tijdperk en de nummering.

Wanneer we alleen naar het nummerschema kijken van de locomotieven die rijden voor de Pruisische Staatsspoorwegen valt op dat verschillende locomotieven hetzelfde nummer dragen. De locomotieven werden ondergebracht bij de verschillende Eisenbahndirekti-

onen. Zo kregen de locomotieven vallende onder de Eisenbahndirektion van Berlijn de nummers 1714-1974 toegewezen met daarachter Bln, bijvoorbeeld 1735 Bln. Cassel kreeg de nummers 1700-1794 Cas. In 1906 worden de nummers weer veranderd, Berlijn krijgt nu nummers toegewezen van 6101-6165 en Cassel krijgt 6101-6178. Er is, dus, nog steeds sprake van dubbele nummers. Door toevoeging van de naam van de Eisenbahndirektion werd verwarring voorkomen. Eisenbahndirektion Mainz krijgt een niet aansluitende reeks toegewezen. Voor ons van belang is de reeks 6201-6244, wanneer we het ROKAL-model van de T3 bespreken.

Vanaf 1920, wanneer de Pruisische Spoorwegen opgaan in de Deutsche Reichseisenbahnen (DR) en in 1924 omgevormd tot de Deutsche Reichsbahn-Gesellschaft (DRG), wordt de Pruisische T3 ingedeeld in de Baureihe BR 89⁷⁰⁻⁷⁵. Een aantal locomotieven T3 van enkele Privatbahnen worden in 1949 in de DDR door de staat “overgenomen”. Deze krijgen het nummer BR 89⁵⁹⁻⁶⁵ (met de nummers 5901 tot 6676 met enkele hiaten). Vanaf 1958 worden in de DDR een aantal locomotieven uitgerust met een drieassige tender. Hierdoor kon de locomotief worden ingezet op langere trajecten, doordat de kolenvoorraad en

vooral de watervoorraad toenam. Een bijkomend voordeel was dat de rijeigenschappen van de locomotief verbeterde. De maximale snelheid werd verhoogd naar 50 km/u. Dit wordt de BR 89⁶⁰ en BR 89⁶². Kenmerkend, naast de tender, is het verlengde dak aan de achterzijde van het machinistenhuis.

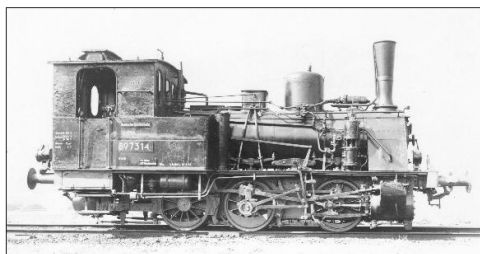
De T3 in model

Ere wie ere toekomt, ROKAL bracht in 1965 de eerste T3, de BR 89 7314, in schaal 1:120 uit.... Nou ja, eerder 1:100. Bijzonder is, dat naast ROKAL ook Marklin, Trix, Rowa, Roco en Arnold de BR 89 7314 in de door hen gebruikte schaal-grootte uitbrengen. Zo veel keus aan nummers en toch... In model is de 7314 in te zetten tot 17-04-1959. Daarna ging de locomotief buiten dienst. Op veilingssites zoals catawiki wordt deze ROKAL-locomotief nog steeds aangeboden als BR 89 "Mainz". De toevoeging Mainz is te verklaren doordat voor de omnummering naar BR 89 7314, de locomotief behoorde tot de Eisenbahndirektion Mainz met het locnummer 6211. De locomotief is in 1900 gebouwd door de firma Jung. Het drijfwerk is van het type Allan. Nu vermeldt de ROKAL-catalogus dat het model is voorzien van een natuurgetrouw Stevenson-drijfwerk. De verschillen zijn klein, maar het is onjuist.

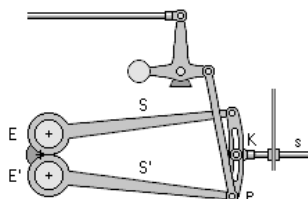

Afbeelding 3. De BR 89 van ROKAL

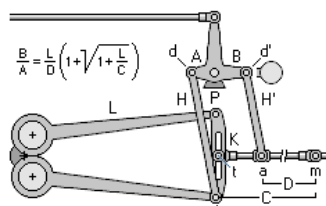
Wat verder opvalt is dat er twee ramen ontbreken aan de voorzijde van het machinistenhuis bij het ROKAL-model. Dat is jammer, want het is een opvallend kenmerk van de T3, het goede zicht en de goede lichtinval. Wanneer we verder naar de

Afbeelding 4. BR 89 7314 (foto Carl Bellingrodt)

Afbeelding 5. De Stephenson-stoomverdeling

Afbeelding 6. De Allan-stoomverdeling

locomotief kijken, zien we dat de kolenvoorraad zich niet alleen links en rechts aan de voorzijde van het machinistenhuis bevindt, maar ook over de ketel heen loopt voor het machinistenhuis langs. Of dat in werkelijkheid ook voorkwam? De kans is groot dat de kolen naast de locomotief op de railbedding terecht zouden komen, niet echt handig. Al met al is het een locomotief om een leuke ROKAL-baan mee te bouwen. Een klein station met wat goederen- en personenvervoer zal de sfeer van midden vorige eeuw goed weer kunnen geven.

Naast ROKAL zijn er modellen gemaakt door Jatt, met een drijfwerk van metaal waardoor het wat grof oogt, en door Tillig, met een wat fijner drijfwerk van kunststof. In de Railhobby van

januari 2018 worden vier pagina's besteed aan de BR 89 7327 in TT van Tillig met als kop "Kleinood uit Sebnitz". Dat zegt genoeg denk ik. De ramen in het machinistenhuis ontbreken nu niet en ook de kolen liggen niet over de ketel.

Afbeelding 7. Goed te zien dat er geen kolen over de gehele breedte opgeslagen kunnen worden (foto Didier Duforest)

Bij Tillig blijft het niet bij één model. We halen er een paar voor het voetlicht.

Voor tijdperk 1 (tot 1920):

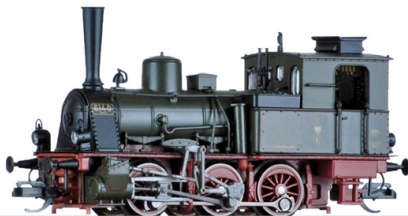
- Pruisische T3 Magdeburg 6178 K.P.E.V. gemaakt door Henschel in 1898, kreeg later het nummer BR 89 7259;
- De Halle 6140 van de K.P.E.V. de latere BR 89 7367;
- De 605 van de Großherzoglich Mecklenburgische Friedrich-Franz-Eisenbahn (M.F.F.E.), is eigenlijk geen Pruisische T3 maar een Mecklenburgischen T3, gebouwd door Henschel in 1904, krijgt later het nummer BR 89 8062.

Afbeelding 8. Tillig Pruisische T3 Magdeburg 6178 van de K.P.E.V.

Afbeelding 9. Tillig 605 van de Großherzoglich Mecklenburgische Friedrich-Franz-Eisenbahn (M.F.F.E.)

Afbeelding 10. Tillig 6140 van de K.P.E.V.

Voor tijdperk 2 (1920-1949):

- De BR 89 7426 van de DRG gebouwd in 1902 door Orenstein & Koppel;
- De BR 89 7332 in fotolackering gebouwd door Jung in 1900;
- De BR 89 6128 van de DRG (model Jatt/Tillig) ging in 1965 te Schwerin met pensioen.

Afbeelding 11. Tillig BR 89 7426 van de DRG

Afbeelding 12. Tillig BR 89 7332 in Fotolackierung

© TILLIG

Afbeelding 13. Jatt/Tillig BR 89 6128 van de DRG

Voor tijdperk 3 (1949-1970):

- De BR 89 7568 van de DR, gebouwd in 1903 door Orenstein & Koppel, deze locomotief is inzetbaar tot aan zijn buitendienststelling in 1965, de loc had fabrieksnummer 606 (Fabrieksnummer 607 zou aan de Groot en Kalis te Scheveningen zijn geleverd, dus ook in Nederland is de T3 geen onbekende);
- De BR 89 7324 van de DB, gebouwd in 1901 door Hohenzollern, ging in 1950 uit dienst.

© TILLIG

Afbeelding 14. Tillig BR 89 7568 van de DR

© TILLIG

Afbeelding 15. BR 89 7324 van de DB

Van de BR 89 met tender zijn er eveneens modellen in TT verschenen.

Tillig levert de BR 89 6009. Het model bezit naast de tender een derde frontsein. Deze locomotief is omgebouwd uit de BR 89 7403 (M 111-4 e). De locomotief is eigendom van IG Bw

Dresden Altstadt e.V. Op dit ogenblik, 2021, is de locomotief niet bedrijfsvaardig. Hans Kessels heeft de locomotief in betere tijden nog voor de lens gehad. Jatt had de BR 89 6222 in zijn assortiment. Deze heeft als basis een locomotief T3 volgens M 111-4 p. Wanneer u beide versies heeft, moet u maar eens kijken of het klopt.

Bent u nu al de trotse bezitter van een T3, schroom dan niet om deze in actie op uw modelbaan te fotograferen en de foto('s) naar de redactie te sturen.

Afbeelding 16. Jatt BR 89 6222

© TILLIG

Afbeelding 17. Tillig BR 89 6009

Afbeelding 18. De BR 89 6009 in Meissen (foto Hans Kessels)

Ooievaarspaal in

Claudius Teijgeler

Mijn zoon heeft voor zijn werk vorig jaar twee ooievaarspalen geplaatst. Dit jaar al op één van de palen een nest met jonge ooievaars. Het andere wordt bewoond door een ganzenpaar. Ik kreeg de opmerking dat ik op mijn modelbaan ook maar eens een ooievaarspaal moest plaatsen. Eigenlijk stelt zo'n paal niet zoveel voor, een karrenwiel stevig bevestigd bovenop een paal. Anno 2021 zijn karrenwielen niet zomaar beschikbaar. Dus het frame wordt vaak gemaakt in de vorm van een achthoek, maar gelukkig vond ik in mijn rommeldoos nog een spaakwiel, een telefoonpaal, wat restjes afvalplastic en de basis voor de paal was aanwezig. Nog even een beetje verven en klaar. Het nest is gemaakt met bruin wildgras van de firma Noch. Dotje spuitlijm op het wiel, gras erop, na drogen in model knippen met in het midden ruimte voor een ooievaar.

Ja, de ooievaar. Ik heb nog even gekeken bij de bekende merken, maar nee, niet in TT en ook niet in N. Gelukkig heb ik daarvoor een eenvoudige oplossing gevonden. U heeft vast wel een stukje piepschuim, bijvoorbeeld van een doosje waar uw wagon in zit. Dit bestaat uit een grote hoeveelheid "kleine balletjes" die op elkaar zitten. Peuter wat los en met een beetje mazzel heb je dan iets wat lijkt op de vorm van een ooievaar. Je hoeft niet eens met verf ogen, snavel of zwarte veren te accentueren. De suggestie is al voldoende, vooral wanneer de paal wat verder in het land-

Bij de voet zijn drie extra palen geplaatst.

Meer is niet nodig

De onderkant ter versteviging

Nog zonder ooievaar

Kleine stukjes piepschuim

schap staat. De paal is zeker een aanwinst voor mijn modelbaan. Dus, wat let u om voor het komende voorjaar een ooievaarspaal op uw modelbaan te plaatsen. Misschien krijgt u wel bezoek van de ooievaar.

Nu plaatst mijn zoon ook vleermuiskasten, uilenkasten en oeverzwaluwwallen, dus ik heb nog genoeg uitdagingen. Maar om gelijk maar in huis te vallen. Ik had volgens mijn zoon de paal niet goed geschoord, dus later nog palen bij de voet geplaatst zodat ook windkracht 10 geen probleem hoeft te zijn. Enige tijd later zag ik dat er op mijn kasteel ook een ooievaarsnest was gemaakt. Gaat een drukke bedoening worden.

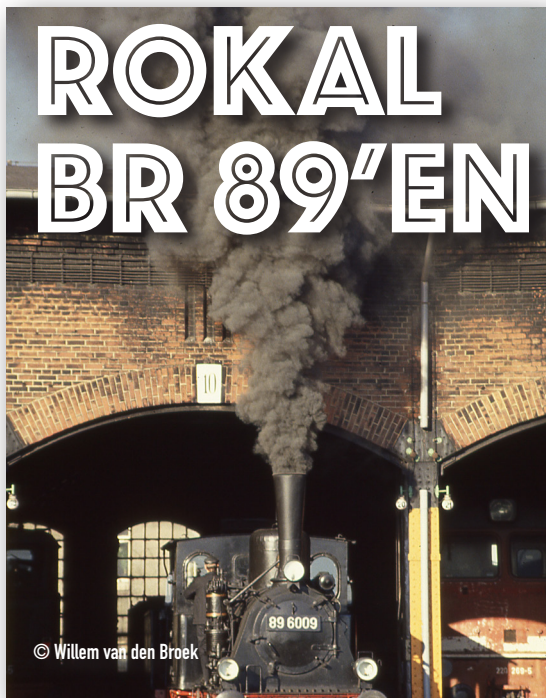

Zo te zien nog geen jongen

Het nest is bewoond Het kasteel krijgt mogelijk ook gezinsuitbreiding.

ROKAL BR 89'EN

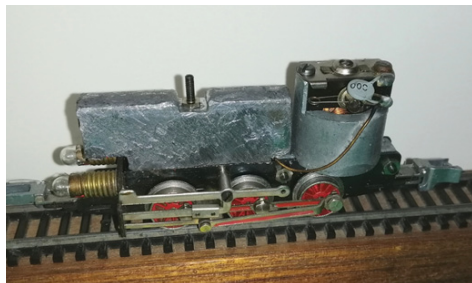

Sip Hartman
(afbeeldingen tenzij anders vermeld
van auteur)

Om hier elke geproduceerde variant de revue te laten passeren (minimaal 15) zou te ver gaan. Globaal hebben we de volgende versies:

- tweeassig, zwart, Rundmotor, twee imitatie frontseinen
- tweeassig, groen, Rundmotor, twee imitatie frontseinen
- drieassig, zwart, Rundmotor, twee frontseinen
- drieassig, groen, Kollektormotor, twee imitatie frontseinen
- drieassig, zwart, Kollektormotor, twee frontseinen
- drieassig, zwart, Kollektormotor, onverlicht
- drieassig, groen, Kollektormotor, onverlicht
- drieassig, zwart, Kollektormotor, twee frontseinen

ROKAL heeft vanaf 1957 een BR 89 in het assortiment gehad. Vanaf dag één was het een model met plastic kap. De eerste plastic kappen kwamen al op de VT 12, dus het was wat dat betreft geen nieuwtje na alle modellen met kap van zink zoals de BR 03. Van 1957 tot 1962 zat er onder de keurige, goed gedetailleerde kunststof huid een simpel frame met een staande rondmotor met een, eerlijk gezegd, niet erg degelijke wormwielaandrijving. De wielen werden uitsluitend door de drijfstanden aangedreven.

BR 89 met staande rondmotor en te grote lampen voor de frontseinen

We zullen toch kijken of we de meeste kunnen tonen en beschrijven.

In 1957 kwam de met kleine gloeilampjes uitgeruste BR 89 op de markt. Deze had een Heusink-aandrijving en kostte destijds DM 25.

BR 89 met "Rundmotor"

Al in 1958 en 1959 kwam een eenvoudige zwarte en groene uitvoering. Slechts twee assen verbonden door één stang. Nu, anno 2020, is één

zo'n stang al net zoveel waard als de hele drieassige loc!

Voor zo'n tweeassige low budget loc moest je rond de eeuwwisseling al gauw € 400 neertellen. Het kan raar lopen. Deze tweeassers zaten trouwens alleen in de goedkope treinset Junior C.

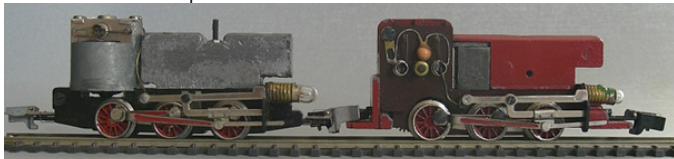
**De groene tweeassige BR 89
altijd met imitatie verlichting**

De kap werd na 1959 veranderd om de gloeilampen te vervangen door kleinere gaten, die belicht werden door één lampje en lichtgeleiders. Daarnaast kwam na 1958 nog een verder uitgekleden versie van deze locomotief op de markt, zonder verlichting of geïmiteerde verlichting in de vorm van zilveren stippen op het niet uitgefreesde gat voor verlichting. Nummer B1027 met een prijs van DM 19,80, lengte 95 mm en gewicht 150 gram.

BR 89 met twee imitatie frontseinen

Ondertussen bleef de luxere B1011 leverbaar, nu op een rood frame met tandwielaandrijving. De rondmotor verdween en wordt vervangen door de eenheidsmotor van ROKAL, ook wel Collector motor geheten, net als dat hij uit de E10/E40 en railbus verdween. Grappig detail is dat de schroeven waarmee de koolborstel, ontstoringcondensator en de collectorplaat op het frame bevestigd zijn, eerst linksboven en rechts onder zaten, rechts onder was geen handige plek omdat je bij onderhoud eerst de soldeer verbinding moest verwijderen. Latere modellen hadden hun schroeven rechts boven en links onder.

**Rondmotor links en standaard motor rechts (foto
altmodellbahnen.de)**

BR 89 met rood frame en Heusinger-aandrijving

Tot 1969 bleef de BR 89 in productie en ze is vervolgens uitverkocht toen het hele assortiment overging in handen van RÖWA. Zeg maar verkrijgbaar tot in 1971.

Tot slot is er dan nog de befaamde BR 89 T3 van de Preußischen Staatsbahn met natuurgetrouwe Stevenson-aandrijving. De verlichting achter werd verzorgd door lichtgeleiders (Zie foto). De T3 werd geleverd vanaf 1965 onder bestelnummer 01017.

Een ROKAL-enthousiasteling stoort dat geheel niet. Ik wist pas eind jaren 90 dat hij wat groot was uitgevallen. Ik zag toen een voor mij absurd kleine T3 van, ik denk Jatt. De reden is simpel..., de ROKAL-motor met driepolig anker bepaalde

de grootte van deze T3! Deze netjes uitzierende lok werd zelfs nog meege-nomen in het korte RÖWA-tijdperk, maar ja, RÖWA ging ook binnen twee jaar te gronde.

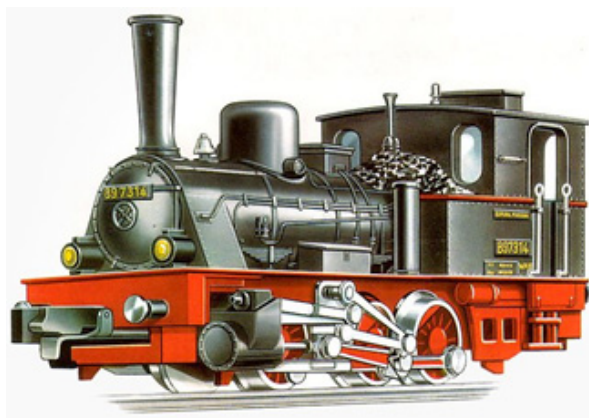

T3 zonder kap

Een vermakelijk model, want totaal niet natuurgetrouw qua schaal. Zelfs niet de pakweg 1:105 van veel ROKAL Table Top creaties. Als je er een TT-model BR 89 T3 van bijvoorbeeld Tillig of Jatt naast zet, is er een pijnlijk grootteverschil!

Al met zijn er vele duizenden ROKAL BR 89 locs geproduceerd. Een succesmodel, maar ook vooral een instapmodel. De goedkoopste uitgekleden versie met twee assen blijkt nu nog de waardevolste.

De BR 8970 bij Röwa

DB-C-Tenderlok Br 89⁷⁰

Bauart T3 der ehemaligen preußischen Staatsbahn mit Stevenson-Steuerung. Fahrgestell Metall-Druckguß, Gehäuse Kunststoff, vorn und hinten mit 2 beleuchteten Stirnlampen und automatischer Kupplung. Antrieb durch Rokal-Motor über Stirnzahnradsatz auf alle Achsen. Länge über Puffer 91 mm. 6101 DM 52,- Sofort lieferbar

Röwa

Model Trein Beurs Agenda

Modeltreinbeurzen in Nederland en andere modelspoorwegactiviteiten

Martin Farla (c) 2019 (<http://www.mtba.nl/>)

Domburg Train Support organiseert vele workshops op het gebied van elektronica en digitalisering van de modelbaan. Voor meer informatie:
<https://domburgtrainsupport.nl/workshops>.

Alle activiteiten gaan natuurlijk alleen door afhankelijk van de Corona-maatregelen.

Oktober 2021

Za 02	10.00-17.00	Apeldoorn, De Groene Hoven, Zaal 3, Konninginnelaan 280, 7315 EE Apeldoorn. Algemene ledenvergadering en regiodag TTNederland.
Za 09	10.00-15.00	Houten, Expo Houten, Doornkade 24. Modelspoorbeurs. Voor meer informatie: https://www.modelspoorbeurs.nl/ en https://www.hccm.nl/ .
Vr 29	10.00-18.00	Utrecht, Jaarbeursplein, 3521 AL Utrecht. Eurospoor. Voor meer informatie: https://www.eurospoor.nl/ .
Za 30	09.30-17.30	Utrecht, Jaarbeursplein, 3521 AL Utrecht. Eurospoor. Voor meer informatie: https://www.eurospoor.nl/ .
Zo 31	09.30-17.00	Utrecht, Jaarbeursplein, 3521 AL Utrecht. Eurospoor. Voor meer informatie: https://www.eurospoor.nl/ .

November 2021

Za 06	10.00-15.00	Houten, Expo Houten, Doornkade 24. Houten Digitaal – Modelspoorbeurs. Voor meer informatie: https://www.modelspoorbeurs.nl/ en https://www.hccm.nl/ .
Zo 07	10.00-15.00	Houten, Expo Houten, Doornkade 24. Houten Digitaal – Modelspoorbeurs. Voor meer informatie: https://www.modelspoorbeurs.nl/ en https://www.hccm.nl/ .

December 2021

Za 11	10.00-15.00	Houten, Expo Houten, Doornkade 24. Houten Modelbouw 2020 i.s.m. N.V.M. Voor meer informatie: https://www.modelspoorbeurs.nl/ en https://www.modelbouwers.nl/ .
-------	-------------	---

TT-Nieuws

elriwa

Deze winkel brengt in samenwerking met Beckmann drie exclusieve uitvoeringen van de elektrische locomotief BR 120. Ze zijn gelimiteerd op 100 stuks per kleurvariant en ze dienen voor 31-08-2021 te worden besteld. De levering is gepland voor midden 2022. De modellen zijn:

Beckmann 1011650 - BR 120 313-2 in IC-uitvoering, DB AG, tp VI
Beckmann 1011651 - BR 120 313-2 in IC-uitvoering, DB AG, tp VI, DC-digitaal
Beckmann 1011652 - BR 120 313-2 in IC-uitvoering, DB AG, tp VI, DC-digitaal met geluid

Abbildung zeigt Piko-Retusche - H0

Beckmann 1011653 - BR 120 145-8 WRS, tp VI
Beckmann 1011654 - BR 120 145-8 WRS, tp VI, DC-digitaal

Beckmann 1011655 - BR 120 145-8 WRS, tp VI, DC-digitaal met geluid

Beckmann 1011656 - BR 120 201-9 Bahnlogistik24, tp VI
Beckmann 1011657 - BR 120 201-9 Bahnlogistik24, tp VI, DC-digitaal

Beckmann 1011658 - BR 120 201-9 Bahnlogistik24, tp VI, DC-digitaal met geluid

Informatie: <https://www.elriwa.de/blog/detail/sCategory/4539/blogArticle/1297>.

Hädl

Nieuw voor dit jaar zijn 113811 tweeassige transportwagons voor levende vissen DRG tp II,

13950-01 koelwagen met remmershuis Königlich Fachingen tp I (gelimiteerd op 100 stuks, uitverkocht), 113951-01 koelwagen met remmershuis Staatl. Fachingen DRG tp II (gelimiteerd op 100 stuks, uitverkocht), 113952-01 koelwagen met remmershuis Staatl. Fachingen DR tp IIIa (gelimiteerd op 100 stuks, uitverkocht), 113953-01 koelwagen zonder remmershuis Staatl. Fachingen DB tp III (gelimiteerd op 100 stuks) gebroken wit, 113953-02 koelwagen zonder remmershuis Staatl. Fachingen DB tp III (gelimiteerd op 100 stuks) lichtgroen,

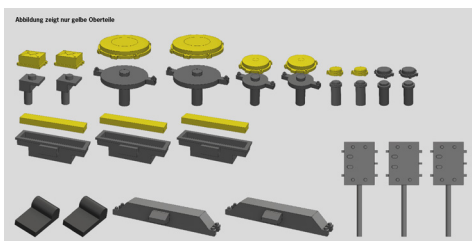
115604 wagenset 2 Kartoffelpendel bestaande uit drie verschillende gesloten goederenwagens beladen met aardappels DR tp IV (gelimiteerde oplage),

121051 vrachtwagen IFA W50L met kraan voor het beladen van de wagenbak.

720000 startset railtoebehoren bestaande uit drie complete sets aansluitdozen in drie verschillende kleuren, een complete set Indusi PZ80 en een handboek met voorbeelden en modelbouwtips, 720000-03 kruisverdelers en railaansluitdozen grijs 8 stuks, 720000-08 kruisverdelers en railaansluitdozen geel 8 stuks, 720000-09 kruisverdelers en railaansluitdozen oranje 8 stuks, 720001-03 set bestaande uit drie stuks Indusi PZ80

grijs en drie aansluitdozen, 720001-08 set bestaande uit drie stuks Indusi PZ80 geel en drie aansluitdozen, 720001-09 set bestaande uit drie stuks Indusi PZ80 oranje en drie aansluitdozen, 720002 set bestaande uit

twee stuks van elk aansluitdozen, Indusi-spoelen en elektrische wisselaandrijvingen van af 1930 en 720003 handboek met voorbeelden en modelbouwtips over Indusi en aansluitingen op de rails. Informatie: <https://tt.haedl.de/>.

Panzershop.nl

Deze betrekkelijk nieuwe firma heeft zich toegelegd op 3D-geprinte modellen van civiele en militaire voertuigen en figuren in de schalen TT, N en Z. De gebruikte 3D-techniek is resin die een hoge resolutie (0,02 mm) heeft en toch behoorlijk sterk is door het harden van het model. Het huidige assortiment is vooral geënt op de Oost-Duitse en West-Duitse markt, maar aangezien je andere modellen kan aanvragen, kan dat worden uitgebreid. Bij de N-modellen zijn veel Nederlandse modellen te bestellen, dus wat let je om die aan te vragen. Informatie: <https://www.panzer-shop.nl/>.

DB
215 022-5

Ombouw naar sound van Tillig BR 215/218

Michael Bonne

Al enige tijd liep ik met het idee rond om mijn twee BR 215 Tillig-locs van geluid te voorzien of beter gezegd een digitale sound decoder met luidspreker in te bouwen. Na wat speurwerk op diverse (digitale) modeltreinfora op het internet en op YouTube kwam ik er al snel achter dat de oplossing niet zo eenvoudig was als ik dacht. Tillig heeft deze locomotieven voorzien van een Plux 12-terminal met een verloopblokje naar een NEM 651-aansluiting. Voor de aansluiting van een gewone decoder is de Plux 12 geen probleem. Voor een sound decoder ziet het verhaal er heel anders uit. Alleen Uhlenbrock heeft een passende sound decoder met een SUSI Interface in zijn assortiment. Dit wil zeggen dat er een Uhlenbrock PLUX 12-decoder in de loc moet worden

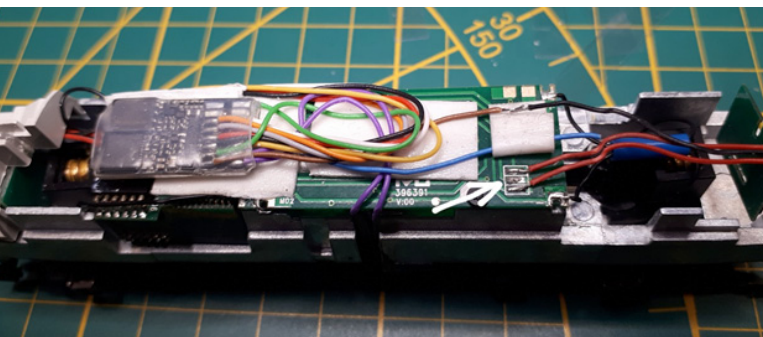
geplaatst met een SUSI Interface waarop een passende Uhlenbrock sound module kan worden aangesloten. Helaas heeft Uhlenbrock alleen een BR 218 soundprogramma in zijn lijst staan wat niet bijzonder mooi klinkt en ook niet helemaal overeenkomt met het geluid van mijn BR 215. Voordeel is wel dat alle extra licht functies direct via de Plux 12-aansluiting lopen en de sound combinatie zonder aanpassingen in de loc past.

Een andere optie is een decoder met een NEM 651-aansluiting op het adapterblokje aan te sluiten. Doordat de decoderaansluiting in de loc overdwars is geplaatst, passen de meeste sound decoders niet door hun grootte zonder de kap aan de binnenzijde aan te passen met alle risico's of onmo-

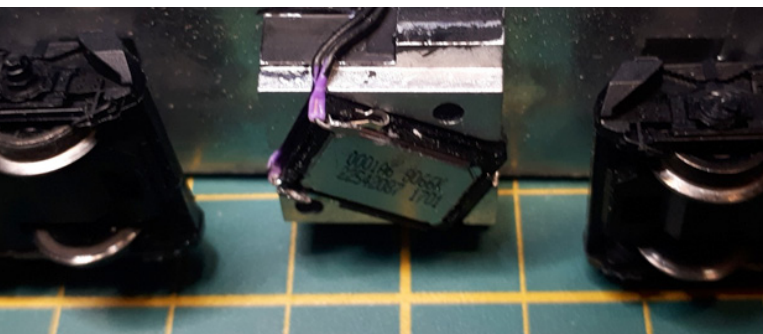
gelijkheden van dien. Gelukkig is er nog een derde optie in de vorm van een Zimo MX648F NEM 651 vrij programmeerbare sound decoder met kabelstekeraansluiting. Deze optie werd mij aan de hand gedaan door de servicedienst van Zimo, die eigenlijk een beetje verbolgen was over het feit dat Tillig voor de optie heeft gekozen om een Plux 12-aansluiting overdwers in de loc te plaatsen passend voor het Uhlenbrock-systeem. Voordeel van de Zimo MX648F decoder is dat de BR 218 sound hier al standaard op staat samen met nog drie andere soundprogramma's. In mijn geval heb ik de Zimo-decoder direct door Zimo laten leveren met het BR 215 soundprogramma er al op.

Het nadeel van een decoder die volgens

NEM 651 is aangesloten, is het ontbreken van de optie om het licht schakelbaar te maken. Ook hier had de servicedienst van Zimo voor mij een passende oplossing door de verlichting schakelbaar te maken via de twee AUX-aansluitingen op de Zimo sound decoder. Op de printplaat van de loc zitten per zijde drie aansluitingen naast elkaar voor de aansluiting van de verlichting, te weten plus (rood), nul (wit) en plus (rood) zie afbeelding 1. Door de nul-kabeltjes in het midden van de drie soldeer pads los te solderen en met de AUX-kabeltjes van de decoder te verbinden, is het licht nu wel schakelbaar geworden. De inbouwruimte voor de luidspreker zit verscholen in de brandstoftank in de vorm een uitsparing in het metalen frame, zie afbeelding 2. Aan de zijkant van het metalen frame van de loc zit

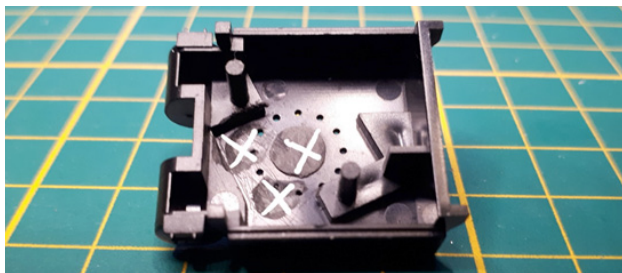

Afbeelding 1. De aansluitingen van de verlichting op de printplaat

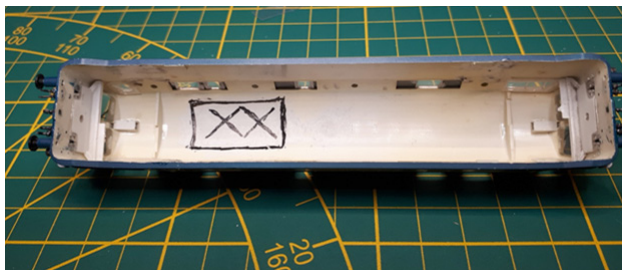

Afbeelding 2. De locatie van de luidspreker

Afbeelding 3. De verwijderde delen van de brandstoftank

Afbeelding 4. Het verwijderde deel van de kap

een uitsparing naar de brandstoftank waar de twee kabeltjes van de luidspreker doorheen passen. Afhankelijk van de keuze van de luidspreker, Zimo 5x15 mm of 10x15 mm, moet bij plaatsing van de 10x15 mm luidspreker de binnenkant van de brandstoftank iets dieper gefreesd worden, zie afbeelding 3. Na het proefrijden, het vastlijmen van de luidspreker met secundelijm en de sound decoder met dubbelzijdig schuimtape kwam ik tot de ontdekking dat de kap net

niet helemaal wilde sluiten (dichtklikken) op het onderstel. Al snel bleek de beschermmantel om de decoder in de weg te zitten. Om de beschermmantel om de decoder te laten zitten heb ik een kleine uitsparing aan de binnenzijde van de kap gefreesd om het geheel netjes sluitend te krijgen, zie afbeelding 4.

Succes

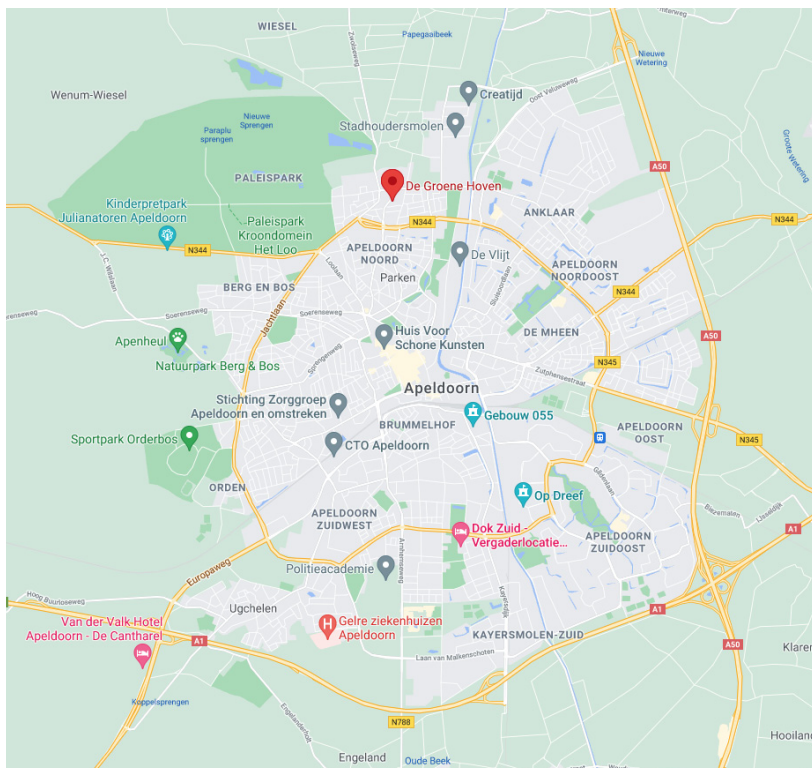
Afbeelding 5. De BR 215 met sound

**Zaterdag 2 oktober van 10 uur in de
ochtend tot 5 uur in de middag**

Algemene ledenvergadering en **regiodag TTNederland.**

**Zo kom je bij De Groene Hoven, Zaal 3,
Konninginnelaan 280, 7315 EE Appeldoorn.**

Agenda algemene ledenvergadering TTNederland

Hierbij nodigen wij u uit voor de algemene ledenvergadering van de modelspoorvereniging TTNederland op zaterdag 2 oktober 2021. Voorafgaand en na de vergadering is er een regiodag.

Lokatie: De Groene Hoven, zaal 3, Koninginnelaan 280, 7315 EE Apeldoorn

Aanvang vergadering: 14.00 uur. Zaal open: 10.00 uur (i.v.m. regiodag)

Agenda

1. Opening
2. Mededelingen
3. Ingekomen stukken
4. Notulen vorige vergadering en vaststellen agenda
5. Verslag secretaris verenigingsjaar 2020-2021
6. Verslag penningmeester verenigingsjaar 2020-2021
7. Financieel verslag verenigingsjaar 2020-2021
8. Verslag kascontrolecommissie en verlenen decharge penningmeester (Menno Mol en Kees van Gelder)
9. Verslag Kontakt
10. Jury samenstellen voor TT-Trofee en fotowedstrijd
11. Bestuursverkiezing (M. Bonne aftredend en herkiesbaar)
12. Verkiezing kascontrolecommissie
13. 40 jaar TTN 28 maart 2022
14. Pauze (eventueel later, dit ter beoordeling voorzitter)
15. Uitslag TT-Trofee
16. Uitslag fotowedstrijd
17. Uitslag zomerpuzzel
18. Activiteiten seizoen 2021-2022
19. Vaststellen contributie verenigingsjaar (01-09-2022 t/m 31-08-2023)
20. Vaststellen begroting 2021-2022
21. Website
22. Facebook
23. WBTR huishoudelijk reglement
24. Rondvraag
25. Sluiting

Extra agendapunten kunt u toevoegen wanneer deze uiterlijk vier dagen voorafgaande aan de vergadering bij de secretaris zijn ingeleverd, indien mogelijk met een korte omschrijving van het doel van dit extra agendapunt.

Voor de fotowedstrijd kunt u voorafgaande aan de ledenvergadering of op de dag zelf maximaal drie foto's inleveren, die door u zelf gemaakt zijn. Voor de TT-Trofee (zelfbouw, verbouw TT) kunt u eveneens voorafgaande aan de vergadering uw bijdrage aanmelden voor de wedstrijd.

Wanneer u zich beschikbaar wilt stellen voor een functie binnen het bestuur, kunt u dit tot twee dagen voorafgaande aan de vergadering aan het bestuur kenbaar maken.